

راورندوم

جی. آر. آر. تالکین

ترجمہ مسعود ملک یاری

www.ketab.ir

سرشناسه: تالکین، جان رونالد روتل، ۱۸۹۲ - ۱۹۷۳ م.

Tolkien, J. R. R. (John Ronald Reuel)

عنوان و نام پدیدآور: راویندوم / نویسنده جی. آر. آر. تالکین؛ ترجمه مسعود ملک‌یاری.

مشخصات نشر: تهران: انتشارات دنیای اقتصاد، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۱۰۳ ص؛ ۱۴/۵ × ۲۷/۵ س.م.

فروست: مجموعه کتاب‌های کودکان و نوجوانان دارکوب.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۰۰۴-۹۵۰۰

وضعیت فهرست نویسی: فیا.

یادداشت: عنوان اصلی: Roverandom, 1998.

موضوع: داستان‌های کودکان (انگلیسی) - قرن ۲۰ م.

Children's stories, English - 20th century: موضوع

شناسه افزوده: ملک‌یاری، مسعود، ۱۳۵۹ - مترجم

رده‌بندی کنگره: PZV/ت۳۱۵ر۲۱۳۹۵

رده‌بندی دیویی: ۸۱۳/۹۱۴ [ج]

شماره کتابشناسی ملی: ۴۳۴۳۹۳۱.

کتاب‌های
دارکوب
WOODPECKER'S
BOOKS

ناشر / انتشارات دنیای اقتصاد

مجموعه کتاب‌های کودکان و نوجوانان - ریو

راورندوم

نویسنده / جی. آر. آ. تالکین

مترجم / مسعود ملک‌یاری

مدیر هنری و طراح یونیفرم / حسن کریمزاده

طراح جلد / حسین کریمزاده

مدیر تولید / انوشه صادقی آزاد

صفحه‌آرا / مریم فتاحی

ناظر فنی / علی سجودی

شابک / ۹۷۸-۶۰۰-۸۰۰۴-۹۵-۰

شمارگان / ۱۱۰۰

نوبت چاپ / اول ۱۳۹۶

لیتوگرافی / نقره‌آبی؛ چاپ و صحافی / شادرنگ

تمام حقوق چاپ و نشر، محفوظ و متعلق به ناشر است

نشانی انتشارات / تهران، خیابان قائم مقام قزاقی، ضلع شمال غربی میدان شعاع،

پلاک ۱۰۸، طبقه سوم شمالی / تلفن / ۴۲۷۱۰۴۴۱

نشانی الکترونیک / book@den.ir وبسایت / book.den.ir

نشانی فروشگاه / تهران، خیابان شهید مطهری، بین میرزای شیرازی و سنایی / شماره ۳۷۰

تلفن / ۴۳ - ۸۷۷۶۲۷۴۰ دورنگار / ۸۷۷۶۲۷۴۴

تالکین را در ایران (و شاید بسیاری از سرزمین‌های دیگر) بیشتر با مجموعهٔ ارباب حلقه‌ها^۱ می‌شناسند؛ آن هم نه در مان‌ها که با نسخه‌های سینمایی آن. ولی هر که اندک مطالعه‌ای دربارهٔ زندگی آثار تالکین داشته باشد، می‌داند که او بسیار فراتر از یک فانتزی-حماسی نویسندهٔ بلی است. تالکین را به هنگام ترجمهٔ کتاب «تحلیلی بر ارباب حلقه‌ها و هویت»^۲ شناختم و راز محبوبیت و ژرفای آثار به ظاهر سرگرم‌کنندهٔ او را دریانم. اگرچه در نوشتن فانتزی نیز درهای جدیدی را به دنیای شگفت‌انگیز پریان گشود. ولی پیش از همه، زبان‌شناسی توانا و اسطوره‌شناسی داناست؛ یا بنا به گفتهٔ کلود لوی استروس^۳، یک «بریکوئر»^۴ (خرت و پرت جمع‌کن^۵ در زبان انگلیسی).

۱- این مجموعه را نشر روزنه با ترجمهٔ روان رضا علیزاده منتشر کرده است.

۲- این کتاب با عنوان «حلقهٔ تعالی و نباهی» نوشتهٔ جین بی. هاردی، با ترجمهٔ همین مترجم منتشر شده است (انتشارات قاصدک صبا؛ ۱۳۸۸).

3- Claude Lévi-Strauss

4- Bricoleur

5- Rag-and-bone man

است؛ کسی که اساطیر را بازمی‌یابد، تنظیم می‌کند و دیگر بار مورد استفاده قرار می‌دهد. استروس به درستی معتقد بود که اسطوره‌ها، مانند چیزهای دیگر مصرف می‌شوند، «می‌شکنند و دوباره شکل می‌گیرند؛ فراموش می‌شوند و دوباره یافته می‌شوند.»^۱

جی. آر. آر. تالکین در سوم ژانویه ۱۸۹۲ در بلومفونتین^۲ آفریقای جنوبی به دنیا آمد. پدرش را وقتی خیلی کوچک بود از دست داد. مادرش پیش از این به خانه‌شان در انگلستان بازگشته بود و تالکین در بیرمنگام، یکی از بزرگ‌ترین شهرهای کشور، پرورش یافت و تحصیل کرد. مادر را در حالی که فقط دوازده سال داشت از دست داد و سرپرستی وی را کشیش کاتولیکی بر عهده گرفت. تالکین در جوانی، یک سال پس از آنکه به گروه تفنگداران لنکاشر^۳ ملحق شد، ازدواج کرد و همهٔ جنگ را تا زمان امضای معاهدهٔ آتش‌بس، در ارتش ماند. سپس به دانشگاه گوتینگن و مدرک کارشناسی ارشد خود را در سال ۱۹۱۹ دریافت کرد.

کنجکاوی همیشگی نسبت به زبان‌ها، تالکین را که در رفاه مناسبی به سر می‌برد، به انتخاب کاری در آکسفورد^۴ و بدین ترتیب وی دوران نویسندگی و آموزگاری‌اش را برای همه عمر در پیش گرفت. حوزهٔ تخصصی مورد علاقهٔ او، انگلستان سده‌های میانه بود پس تحصیلاتش ندارد که آثار او روی همین ناحیه متمرکز است.

تالکین نزدیک به بیست سال، ادبیات انگلیسی که به آن «ساکسون» را در آکسفورد تدریس کرد. به عضویت هیئت علمی درآمد و دریافت درجهٔ استادیاری افتخاری به شهرت رسید. در طول این سال‌ها او به مطالعاتش در زمینهٔ افسانه‌های قرون وسطی ادامه داد و تحلیل‌هایش روی چاوسر^۵ و

۱- استروس، کلود لوی؛ اسطوره و معنا، ترجمهٔ شهرام خسروی، تهران: مرکز، چاپ اول ۱۳۷۶

بیوولف^۱ را منتشر کرد. در میانسالی، زمانی که چهل و پنج ساله بود، زمانی برای کودکان منتشر کرد؛ هابیت. این اثر به سرعت به موفقیت رسید. منتقدان، زبان به ستایش «نخستین داستان سراسر حادثه‌ای» تالکین گشودند و دست و دل بازانه، تصاویر «جذاب» اژدهایان، دورف‌ها، الف‌ها و دیوهای داستان را ستودند. ویرایش امریکایی اثر هم به همان اندازه خوش‌اقبال بود و به چاپ‌های متعدد رسید و ظرف مدت یک‌سال به محبوبیت چشمگیری دست یافت.

نری چون ارباب حلقه‌ها تنها با اتکا بر خلاقیت و مهارت تالکین به‌وجود نیامده است. او سال‌های فراوانی را برای خلق چنین شخصیت‌ها و موقعیت‌هایی صرف کرده است. او، تاریخ‌نویس شده و چنان هویتی برای «سرزمین میانه»^۲ آثرا با هزاران دداشت، ایجاد کرده که ما باورش می‌کنیم و ساکنانش را قوم و خویش می‌دانیم. در نقش یک جامعه‌شناس و گاهی استراتژیست، مصائب و مشکلات عرو بشر بر سر تصاحب قدرت و نیز دچار شدنش به سلطه و استبداد و آزادی را آنچنان در قالب داستانی ماجراجویانه نمایان می‌کند که گویی کمر همت به رهایی بشر از آلامش بسته است و بالاخره در جایگاه نویسنده، هنرمند، خلاق و پر از ایده‌های نو است که نه تنها از ساختار حماسه‌های شناخته شده آشنای ردایی می‌کند بلکه پیشنهاد نوآورانه خود را با کوله‌باری تجربه و راه‌های آزمون، به ارث می‌گذارد؛ آثاری که بی‌شک نقطه آغازی بر ادبیات تخیلی نوین هستند.

تالکین، در دیباچه ارباب حلقه‌ها می‌گوید که در طول نوشتن هابیت ناخودآگاه ایده‌هایی بسیار پرمغز به سراغش می‌آمدند که بسیار فریه‌تر از

1- Beowulf:

2- Middle-earth

گزیده این اثر را نشر دارکوب با همین ترجمه منتشر کرده است.

نبرد میان نیروهای اهریمنی و نیروهای خیری بود که در هابیت مطرح شدند. از آنجا که او سال‌ها روی یک زبان مرموز کار کرده و آن را به همراه یک تاریخ ساختگی مکتوب آماده کرده بود، با کمک همان ایده‌ها آستین‌ها را برای رمزگشایی از اساطیر گوناگون بالا زد و با نهادن خود به جای آنها، به نگارش تخیلات و گمان‌هایش پرداخت. این‌گونه بود که نگارش ارباب حلقه‌ها آغاز شد و از سال ۱۹۳۶ تا ۱۹۴۹ دست تالکین را بند کرد.

تالکین قصه‌های بلند تأثیرگذاری نیز نوشته است (از جمله سه قصه‌ای که در مجموعه درخت و برگ با ترجمه مراد فرهادپور آمده است) یکی از آن قصه‌ها که تالکین به فارسی ترجمه و منتشر نشده است، ماجرای سگی است که پا به پای رین مرگ دارد. راورندوم محصول یک اتفاق واقعی در زندگی تالکین است و البته نتیجه ذهنی خیال‌ساز. پیش از آنکه به سراغ اصل قصه برویم بخشی از مقدمه را نقل می‌کنیم ویراستاران اثر، کریستینا اسکال^۱ و وین جی. هموند^۲ را که با دقت اسناد نگارش این قصه بلند را مورد بررسی قرار داده‌اند، در ادامه می‌آوریم.

«در تابستان سال ۱۹۲۵ جی. آر. آر. تالکین، همسرش ادیث و پسرانشان جان (که کمابیش هشت ساله بود)، مایکل (پنج ساله) و کریستوفر (هنوز یک سالش نشده بود) برای تعطیلات به فیلی می‌روند؛ شش نفر در ساحل یورکشایر که هنوز هم محبوب گردشگران بسیاری است، تعطیلات غافلگیرکننده‌ای بود و به مناسبت انتصاب تالکین به سمت استاد زبان‌های انگلیسی و سانسون در دانشگاه آکسفورد. در سه یا چهار هفته‌ای که در فیلی بودند، همان‌طور که در ادامه توضیح داده شده، تاریخ‌ها تقریبی هستند- خانواده تالکین کلبه‌ای مربوط به دوران ادوارد در آنجا اجاره کردند که مالکش رئیس پستخانه محلی

بود و بر بلندای صخره‌ای مشرف به ساحل و دریا ساخته شده بود. از آن بالا تا دوردست‌های شرق را می‌شد دید و هنگامی که در دو سه شب زیبا، ماه کامل بالا آمد و «گذر» نقره‌ایش را بر دریا تاباند، جان تالکین نوجوان غرق شور و اشتیاق شد.

در همین زمان بود که سگ مینیاتوری اسباب‌بازی و کوچکی همدم روز و شب، ایکل تالکین شده بود؛ سگی سربی و سیاه و سفید. پسرک با سگش مهربان بود و با او غذا می‌خورد، حتی وقتی دست‌هایش را می‌شست، به زحمت او را کنار می‌گذاشت. تا اینکه یک روز مایکل با پدر و برادر بزرگ‌ترش به پیاده‌روی رفت و در ساحل هیجان‌انگیزی که سنگ‌ها زیر کف امواج فرو می‌رفتند، اسباب‌بازی‌هایش را برای تکه توفالی چوبی گذاشت. با وجود این همه مراقبت مایکل، سگ سیاه و سفید کوچک در یک چشم به هم زدن ناپدید و گم شد. مایکل که اسباب‌بازی‌هایش را از دست داده بود به شدت اندوهگین شد و هرچه با برادر بزرگ‌تر و پدرش جستجو کردند، هیچ اثری از او نیافتند.

گم شدن آن اسباب‌بازی بی‌شک روزی تلخ و فراموش‌نشدنی برای آن پسرک بوده و بی‌شک تالکین با الهام از این رخداد، کشید «تفسیری» برای آن خلق کند: قصه یک سگ واقعی به نام راور که پسرکی ای بسیار شبیه مایکل او را در ساحل گم می‌کند. سپس به دست یک جادوگر اسباب‌بازی می‌شود و با جادوگر شنی خنده‌دار و بامزه دیدار می‌کند و ماجراهای بسیاری را در ماه و اعماق اقیانوس پشت سر می‌گذارد. این تمام قصه راورنومه است که سرانجام بر کاغذ نوشته شد. اینکه تمام داستان به یکباره و ناگهان خلق نشده و در بخش‌های مختلف روایت شده، احتمالاً برخاسته از ماهیت چند قسمتی (اپیزودیک) آن و درازای قصه باشد. در واقع این امر را یادداشت کوتاه و وسوسه‌انگیز تالکین در دفتر خاطراتش تأیید می‌کند (این خاطرات به

احتمال زیاد در سال ۱۹۲۶ و برای ثبت گزیدهٔ رخداد‌های سال ۱۹۲۵ نوشته شده است؛ یادداشتی که دربارهٔ نحوهٔ نگارش راورندوم در فایلی نوشته شده است: «قصهٔ راورندوم برای سرگرم کردن جان (و خودم که قدم به قدم می‌ساختمش) روایت شد.»

متأسفانه از هیچ راهی نمی‌توان مطمئن شد که منظور تالکین از عبارت «روایت شد» چه بوده؛ شاید همان‌قدر که منظور نوشتن قصه است (که ظاهراً همین را می‌رساند)، به گفتن قصه در طول تعطیلات هم اشاره دارد. هرچند نوشته‌های داخل پراتز، تأیید می‌کند که قصه قدم به قدم و بداهه در پیت می‌آمده است. جالب است که در این یادداشت فقط از جان نامی به میان می‌آید در حالی که این مایکل بود که از گرم شدن اسباب‌بازی غمگین شده بود. شاید دلیل این باشد که او به همان بخش اول قصه که ماجرای گرم شدن اسباب‌بازی، تعریف می‌کند رضایت داده و در ادامهٔ قصه، شور و شوقش کمتر از جان بوده است. پیداست که خود تالکین هم از روایت این قصه خوشش آمده که هرچه می‌رید می‌آید، لایه‌های فلسفی پیدا می‌کند. هرچند این امر جایی ثبت نشده است و کسی نمی‌تواند بگوید که دقیقاً راورندوم با چه شکلی (فرم) روایت شده است؛ برای نمونه آیا تمام پیچ و تاب‌های زبانی و اشارات قصه به اسطوره‌ها و افسانه‌ها از ابتدا بخشی از آن بوده‌اند یا پس از خلق و به هنگام نگارش به آن اضافه شده‌اند؟

هیچ مدرکی وجود ندارد که نشان دهد تالکین راورندوم را در فایلی نوشته است. هرچند یکی از پنج تصویری که برای قصه کشیده است در جمله تصویر مربوط به چشم‌انداز برج در کرهٔ ماه، تاریخ ۱۹۲۵ را زیر خود دارد و این نشان می‌دهد که دست‌کم تالکین تصاویر را در آن تابستان در فایلی کشیده است. سه تصویر دیگر این کتاب در سال ۱۹۲۷ ترسیم شده‌اند؛ زمانی که تالکین تعطیلات خود را در لایمر ریجیس واقع در سواحل جنوبی انگلستان

می‌گذرانند: «ازدهای سفید، راوردوم و سگماه^۱ را تعقیب می‌کند» تقدیم به جان تالکین، «خانه‌ای که راور پس از اسباب‌بازی شدن ماجراهایش را از آنجا آغاز کرد» تقدیم به کریستوفر تالکین و تصویر پرزرق و برق و رنگی «باغ‌های قصر پادشاه پری دریایی‌ها». پای تمام این تصاویر تاریخ دقیق به ماه و سال نوشته شده است. تصویر آخر در مورد سفر راور به ماه بر پشت یک مرغ دریایی به نام میو، در خلال سال‌های ۸-۱۹۲۷ کشیده شده است.

تصویر مربوط به سال ۱۹۲۷ نشان می‌دهد که راوردوم در لایم ریجیس بازنویسی شده است؛ شاید چون تالکین باز هم در یک تعطیلات دیگر کنار ساحل بود و خاطرات دو سال پیش خود در فایلی را مرور کرده است. تقدیم‌نامه تصویر «خانه‌ای که راور پس از اسباب‌بازی شدن ماجراهایش را از آنجا آغاز کرد» به خرد، نشان می‌دهد که کریستوفر در آن زمان به قدر کافی بزرگ شده بوده که راوردوم را به هم (در سال ۱۹۲۵ او طفل خردسالی بود) شاید یکی دیگر از دلایل روایت دوباره قصه هم همین بوده که کریستوفر، بار پیش آن را نشنیده بود.

این احیای دوباره جذابیت راوردوم در تابستان ۱۹۲۷ شاید تلنگری به تالکین بوده تا سرانجام بنشیند و آن را بنویسد. سرآمد به نظر مدتی بعد دست به انجام این کار زد؛ در تعطیلات کریسمس در پایان امیدوارم از پس ترجمه این اثر که سرشار از وجودات، گیاهان و مکان‌هایی با اسامی نو بود و کلمات نوآورانه تالکینی کم نداشت، برآمده باشم و طرفداران باسلیقه و آگاه تالکین، از خواندن آن لذت ببرند.

مسعود ملت‌یاری